

MAGYAR NYELV MINT ANYANYELV

MADŽARŠČINA KOT MATERNI JEZIK

■ **Általános érettségi tantárgyi vizsgakatalógus**

A tantárgyi vizsgakatalógus a **2007.** évi tavaszi vizsgaidőszaktól érvényes az új megjelenéséig. A katalógus érvényességéről az adott évben az az évi Általános érettségi vizsgakatalógus rendelkezik.

ric

Državni izpitni center

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezető	5
1. A vizsga céljai	6
2. Az általános érettségi vizsga szerkezete és értékelése	8
2.1 A vizsga szerkezete	8
2.2 Feladattípusok	9
2.3 A vizsga értékelése	9
3. Tartalom	13
3.1 Magyar nyelv	13
3.2 Világirodalom, magyar irodalom	18
4. Feladatminták	24
4.1 Iskolai irodalmi esszé (1. feladatlap)	24
4.2 Nem művészi szöveg elemzése (2. feladatlap)	31
4.3 Szóbeli vizsga	40
5. A különleges bánásmódot igénylő jelöltek	42
6. Irodalomjegyzék	43

BEVEZETŐ

A magyar nyelv és irodalom általános érettségijének követelményrendszere (vizsgakatalógusa) a kétnyelvű gimnáziumban tanulók számára készült, akik magyar nyelvből és irodalomból kívánnak érettségizni.

Tartalma és feladata megegyezik a magyar nyelv és irodalom érvényben levő gimnáziumi tantervével. A katalógus tartalmazza az általános érettségi vizsga követelményeit, részletesen ismerteti a vizsga szerkezetét, értékelését, valamint mintafeladatokat is közöl.

A katalógus szerzői annak elkészítésekor az érvényben levő tankönyveket és szöveggyűjteményeket vették figyelembe. A diákokat az általános érettségire való felkészülésben több, nálunk is hozzáférhető magyarországi kiadvány is segíti.

A magyar nyelv és irodalom általános érettségijének követelményrendszere (vizsgakatalógusa) egyben útmutató a kétnyelvű oktatásban dolgozó pedagógusok számára az általános érettségire való fölkészítésben, illetve a diákok számára a fölkészülésben.

1. A VIZSGA CÉLJAI

ÁLTALÁNOS CÉLOK

Az anyanyelvi általános érettségi vizsga elsődleges célja az érettségizők készségeinek és ezen követelményrendszerben leírt ismereteinek megállapítása. További célja a diákok ösztönzése olyan készségek, valamint nyelvi és irodalmi ismeretek elsajátítására, amelyek:

- lehetővé teszik a szlovéniai és magyarországi egyetemeken való továbbtanulást,
- biztosítják a megfelelő nyelvi kompetenciák és irodalmi műveltség kialakulását.

A vizsga célja továbbá az anyanyelvi oktatás minőségének növelése is.

KONKRÉT CÉLOK

A vizsga külső és belső méréssel megállapítja az egyes jelöltek tudásának és készségeinek szintjét.

A jelölt tudásáról, képességeiről a következőképpen tesz tanúbizonytságot:

- iskolai irodalmi esszé (értekező, elemző-értékelő) írásával a megadott szempontok alapján,
- egy nem irodalmi szövegre épülő nyelvi feladatsor megoldásával,
- szóbeli vizsgán az általános érettségi iskolai bizottsága előtt.

Az értekező esszében (a kijelölt témakör művei vagy műve alapján) a jelölt bizonyítja, hogy:

- ismeri a szöveget, a szerzőt, a korszakot,
- az adott témakörben képes rendszerezni, összehasonlítani, általánosítani,
- ismeri a szakirodalmat, és tud rá hivatkozni,
- megfelelően alkalmazza a terminológiát,
- képes önálló véleményalkotásra,
- képes koherens, tömör, nyelvileg helyes szöveget alkotni.

Az elemző-értékelő esszében (egy ismert szerző művének mellékelte szövege vagy szövegrészlete alapján) a jelölt bizonyítja, hogy:

- felismeri és megnevezi az adott szöveg témáját, szerkezetét, stilisztikai eszközeit,
- megfogalmazza ezek szerepét a szövegben,
- a szöveget behelyezi az irodalomtörténeti korszakba,
- képes összehasonlítani más irodalmi szövegekkel,
- képes megfelelő terminológia használatára,
- képes önálló véleményalkotásra,
- képes koherens, tömör, nyelvileg helyes szöveget alkotni.

A 2. feladatlap megoldásával (egy mellékelt nem művészi szöveg alapján) a jelölt bizonyítja, hogy:

- érti az adott nem művészi szöveget,
- képes az adott szöveg szövegtani, nyelvtani és stilisztikai elemzésére,
- ismeri és tudja alkalmazni a megfelelő terminológiát.

A szóbeli vizsgán a jelölt bizonyítja:

- hogy képes köznyelven beszélni,
- hogy tud értelmesen és szépen (hangosan) olvasni, és képes a kulturált párbeszédre,
- az adott irodalmi és/vagy nyelvi kérdés alapján irodalomelméleti, irodalomtörténeti és nyelvi ismereteit, valamint elemző és értékelő képességét.

Megjegyzés:

Az írásbeli rész 1. feladatlapjában kijelölt témakör műveinek ismeretét a szóbeli vizsgán nem mérjük fel.

A szóbeli vizsga nyelvi kérdései Az ember és nyelve, a Szövegtan és a Stilisztika című fejezetekre vonatkoznak.

2. AZ ÉRETTSÉGI VIZSGA SZERKEZETE ÉS ÉRTÉKELÉSE

2.1 A VIZSGA SZERKEZETE

A vizsga része	Megoldási idő	Összostályzat	Értékelés része %-ban	Segédeszközök
----------------	---------------	---------------	-----------------------	---------------

■ Írásbeli rész

1. feladatlap:	Iskolai irodalmi esszé (értekező vagy elemző-értékelő) (700–1000 szó)	150 perc	50%	külső	töltőtoll vagy golyóstoll
----------------	--	----------	-----	-------	---------------------------

A Magyar Nyelv és Irodalom Általános Érettségi Országos Tantárgyi Bizottsága minden évben még az új tanév kezdete előtt kijelöli a témakör irodalmi alkotásait, ismerteti a megfelelő szakirodalmat és az egyéb forrásműveket. A témakör tartalmazhat a tanterv törzsanyagában nem szereplő műveket is, illetve az elemző-értékelő esszé témája ismert szerző nem tárgyalt művének részlete is lehet.

Az utolsó évfolyam részére a témakört a tanév kezdete előtt, február első kedden 12 órakor hozzuk nyilvánosságra, és pedig az országos vizsgaközpont (Državni izpitni center) honlapján (www.ric.si).

Ezt követően írásban értesítjük az iskolákat a témakör tartalmáról.

2. feladatlap:	Nem művészi szöveg elemzése	90 perc	30%	külső	töltőtoll vagy golyóstoll
----------------	------------------------------------	---------	-----	-------	---------------------------

A Magyar Nyelv és Irodalom Általános Érettségi Országos Tantárgyi Bizottsága egy kiválasztott nem művészi (publicisztikai/tudományos-szakmai/tudományos-ismeretterjesztő/hivatalos stílus) szöveghez kapcsolódó, nyelvi ismereteket és készségeket mérő feladatsort állít össze. A feladatlap egy feladata rövid (kb. 100–120 szóból álló) szöveg alkotását követeli. A szövegalkotás lehetséges műfajai: magán- és hivatalos levél, kérvény, meghívó, önéletrajz, tudósítás, riport, hirdetés, beszámoló, könyvismertető.

■ Szóbeli vizsga

Az érettségiző diák az Általános Érettségi Iskolai Bizottság előtt 15 percnyi felkészülés után irodalmi és nyelvi kérdésekre válaszol.	max. 20 perc	20%	belső	töltőtoll vagy golyóstoll, magyar-szlóven és szlóven-magyar szótár
--	--------------	-----	-------	--

Megjegyzés:

Az értekező esszében a diák az adott irodalmi alkotást/alkotásokat irodalomelméleti és irodalomtörténeti ismeretei alapján elemzi, értelmezi, összehasonlíttja, értékeli.

Az elemző-értékelő esszében irodalomelméleti és irodalomtörténeti ismeretei alapján értelmezi, elemzi, értékeli az adott szöveget vagy szövegrészletet.

2.2 FELADATTÍPUSOK

Írásbeli rész:

1. feladatlap: Nyílt végű kérdések (az érettségiző szempontok alapján ír)

2. feladatlap: Zárt végű kérdések:

- feleletválasztás
- kiegészítés
- válaszok illesztése
- besorolás
- csoportosítás
- rövid válasz
- hibajavítás

Nyílt végű kérdések:

- hosszabb válasz
- szövegalkotás

Szóbeli vizsga:

A hangos olvasás nagyjából zárt végű feladat, a kérdések megválaszolása, illetve a folytatott beszélgetés inkább nyílt végű feladat.

2.3 A VIZSGA ÉRTÉKELÉSE

■ Az 1. feladatlap az összosztályzat 50%-át jelenti.

Értékelésének szempontjai:

A) Tartalom (max. 35 pont)

1. A téma kifejtése, a téma és a tartalom összefüggése
2. A tananyag ismerete
3. Az anyag problémászerű tárgyalása, a tárgyalás érettségének mértéke (értékelő képesség)
4. Logikus érvelés, példákkal való szemléltetés, a tartalom koherenciája
5. A tárgyalás eredetisége és érdeklődéskeltő ereje

B) Nyelv (max. 15 pont)

1. Szerkezet (max. 3 pont)

- a) A külső és belső szerkezet összefüggése (a szöveg bekezdésekre való tagolása)
- b) A szöveg kéziratának rendezettsége, a szöveg terjedelme (700-tól 1000 szóig)
- c) Szerkezeti hatáskeltés (belső szerkezet, az egyes részek közti arányosság)

2. Stílus (max. 4 pont)

- a) A szókincs és a nyelvtani eszközök (szavak, szószerkezetek) gazdagsága
- b) A stílusréteg követelményeinek betartása (szakszavak használata)
- c) A megfelelő szövegalkotási mód kiválasztása és alkalmazása (leírás, magyarázat...)
- d) Tömör, világos és pontos kifejezőmód
- e) Az egyéni stílus jegyeinek megléte

3. Nyelvhelyesség (max. 8 pont)

a) Helyes:

- alaktani (toldalékolás, vonzatok),
- jelentéstani (helyes szóhasználat),
- mondattani (szórend, szószerkezetek, egyeztetés, alá-, mellé- és hozzárendelés),
- szövegtani (globális és lineáris kohézió) nyelvhasználat

b) Helyesírás (a helyesírási alapelvek, külön- és egybeírás, a kis és a nagy kezdőbetűk, elválasztás, írásjelek)

Megjegyzés:

Ha a dolgozat tartalma 0 ponttal értékelendő, a dolgozat egészét 0 ponttal értékeljük.

A felsorolt szempontok alapján a mindenkori érettségi bizottság kidolgozza az adott feladatlap értékelési szempontjait.

■ A 2. feladatlap az összosztályzat 30%-át jelenti, ennek értelmében pontszáma a 30 valamelyik többszöröse lehet.

Értékelésének szempontjai:

A nem művészi szöveg elemzésének feladatai a feladatlapban meghatározott pontszámmal vannak értékelve.

■ A szóbeli vizsga az összosztályzat 20%-át jelenti, illetve 20 pontot.

Összetevői és értékelése:

- hangos olvasás – max. 3 pont
- első tétel: irodalmi kérdés – max. 7 pont
- második tétel: irodalmi vagy nyelvi kérdés – max. 7 pont
- beszédkultúra – max. 3 pont

Megjegyzés:

A vizsgalapok 80%-a két irodalmi kérdést, 20%-a egy irodalmi és egy nyelvi kérdést tartalmaz.

Értékelési skálák:

1. Hangos olvasás (max. 3 pont)

- 0 pont:
- a) A jelölt visszautasítja a hangos olvasást.
 - b) A jelölt olvasása nem értelmes, nem érthető. Több hangot vagy egész szavakat hanyagul ejt vagy kihagy. Az olvasásban akadozik.
 - c) A jelölt nem tartja be a helyesejtés normáit (betűzés, a magán- és mássalhangzók nem megfelelő hosszúsága).
- 1 pont: A jelölt értelmesen olvas, de nem tartja be teljes egészében a helyesejtési normákat. Rossz helyen tart szünetet. Nem tesz eleget a hanglejtés, a tempó és a hangsúlyozás követelményeinek.
- 2 pont: A jelölt értelmesen és érthetően olvas, többnyire betartja a helyesejtés normáit. Jól tagolja szünetekkel a szöveget, és többnyire megfelelő a hanglejtése.
- 3 pont: A jelölt értelmesen, érthetően és folyékonyan olvas, betartja a helyesejtés normáit, jól tagolja szünetekkel a szöveget, betartja a hanglejtés normáit, a beszédtempó és más mondatfonetikai jelenségek követelményeit (megpróbálja előadni a szöveget).

Kiegészítő utasítások:

1. Régebbi szövegeknél elegendő a folyékony, érthető, értelmes olvasás.
2. A súlyosan beszédhibás jelöltek fel vannak mentve a hangos olvasás alól. 2 pont ismertetik el nekik.
3. A kevésbé súlyos beszédhibás jelöltek esetében a hangos olvasáskor eltekintünk az akadozástól, illetve dadogástól, és az olvasásuk egyéb jellemzőire való tekintettel 1-től 3 pontig osztályozzuk őket.

2. Irodalmi és nyelvi kérdések (max. 7 pont)

- 0 pont:
- a) A jelölt nem felel.
 - b) Az anyag tárgyalása nagyon zavaros, téves adatok.
- 1 pont: Néhány helyes adat, de a jelölt nem tapint rá a lényegre.
- 2 pont: Szegényes reprodukálás, de tartalmaz néhány lényeges adatot; a pótkérdések nem segítenek a jelöltnak.
- 3 pont: A reprodukálás nemigen részletes, az anyag értése részleges. A jelölt tud annyit, hogy részben tudja hasznosítani a tanári segítséget.
- 4 pont: Jó reprodukálás és értés (saját szavaival foglalja össze), a példák a tankönyvből vagy a tanári magyarázatból valók.

- 5 pont: A reprodukálás pontos, a fogalmak lényegét foglalja magában, a példák a jelölt saját példái, a feleletek megbízhatóak, a szóhasználat megfelelő. A jelölt alkalmazkodik a pótkérdésekhez.
- 6 pont: A reprodukálás teljes egészében megfelel, nincsenek hiányosságai, az értés világos, a kifejezés helyes és önálló. Nincs szükség tanári segítségre.
- 7 pont: A világos és megbízható reprodukálás és értés tulajdonképpen egy sajátos felelés kiindulópontja. A jelölt saját példákkal és bizonyítékokkal érvel, gördülékenyen és nyelvtanilag helyesen fejezi ki magát, a tanár esetleges beavatkozásaiban a párbeszéd lehetőségét látja; hibák csak azért történhetnek, mert eredeti megoldásokat keres, amelyek meghaladják a felállított követelményeket.

3. Kötetlen beszéd és párbeszéd (max. 3 pont)

Ha a jelölt az irodalmi és nyelvi kérdésre nem válaszol, vagy indulatosan nyilvánul meg, ennél a szempontnál nem kap pontot. A legalább egy kérdésre (nyelv, irodalom) többé-kevésbé megfelelő feleletért max. 3 pontot kaphat akkor is, ha egy másik kérdéstről világosan kijelenti, hogy arra a feltett pótkérdések ellenére sem tud felelni.

- 1 pont: a) A jelölt felelete tartalmilag nem felel meg a kérdésnek, és a figyelmeztetés, ill. a pótkérdések ellenére sem összpontosít a várt tartalomra.
- b) A jelölt felelete tartalmilag részben megfelel a kérdéseknek, de sok a nyelvtani és helyesejtési hiba (esetleg nyelvjárásban beszél), a mondatok szaggatottak, befejezetlenek.
- 2 pont: A jelölt felelete megfelel az elvárásoknak, de akadozó, és néhány nyelvtani és helyesejtési hibát (a regionális köznyelv hatása) tartalmaz, vagy nem éppen megfelelően reagál a pótkérdésekre (a megfelelő reagáláson bármilyen (esetleg tartalmilag nem helyes) feleletet értünk, illetve a világos kijelentését annak, hogy nem érti a kérdést, vagy nem tud rá felelni, vagy a megismétlését kéri).
- 3 pont: A jelölt gördülékenyen felel a kérdésekre, szükségtelen ismétlések nélkül, csekély számú nyelvi hibával (az esetleges hibákat maga kijavítja, ill. elnézést kér). A pótkérdésekre is folyékony beszéddel reagál, helyesen és megfelelően (az első pillanatban akár azzal a világos beismeréssel, hogy nem érti a pótkérdést, vagy kérheti annak megismétlését, ill. a pótkérdés tulajdon átforgalmazásának megerősítését, pl.: "Ha jól értem a pótkérdést, a mellékelt szöveg hangutánzó és hangfestő szavainak stilisztikai értékéről kell beszélnem. Vagy talán tévedek?").

Megjegyzés:

Az ilyen pontozás csak akkor érvényes, ha maga a vizsgáztató és a bizottság tagjai is a kötetlen beszéd és párbeszéd példamutató színvonaláról (az udvariassági normák betartása a jelölt megszólításakor, figyelmes meghallgatás, főlegesen beleszólások nélkül, a nyugalom megőrzése a jelölt esetleges érzelmi kitörése során is, a pótkérdések nyelvtani és helyesejtési kifogástalansága) tesznek tanúságot.

Az általános érettségi vizsga osztályzatát a három (1., 2., 3.) részben elért pontok összege alkotja.

A Magyar Nyelv és Irodalom Általános Érettségi Országos Tantárgyi Bizottsága javaslatára az Általános Érettségi Országos Bizottság a vizsgán nyújtott teljesítmény alapján meghatározza az 1-től (elégtelen) 5-ig (kitűnő) terjedő skála osztályzatainak küszöbét.

Az átértékelés módja a tavaszi és az őszi vizsgaidőszakban egyforma.

3. TARTALOM

3.1 MAGYAR NYELV

■ TARTALOM

■ CÉLOK

■ 1. AZ EMBER ÉS NYELVE

A beszéd és a nyelv	Ismerje a nyelvnek a társadalomban és az emberi gondolkodásban betöltött szerepét.
A beszéd a kommunikációs folyamatban	Ismerje a kommunikációs folyamat szerkezetét és lefolyását.
A nyelv mint rendszer	Fogalmazza meg a jel és a rendszer fogalmát, a jelek főbb jellemzőit, a nyelvi és a nem nyelvi kifejezőeszközöket.
A nyelv funkciói	Ismerje a nyelv három alapvető funkcióját: ábrázoló, kifejező, felhívó.

A magyar nyelv története

A magyar nyelv eredete és rokonsága	Legyenek ismeretei az uráli őshazáról, a nyelvrokonokról és az alapnyelvről (uráli, finnugor, ugor alapnyelv), tudja azt időben és térben elhelyezni.
Az ősmagyar kor	Fogalmazza meg az önálló magyar nyelv kialakulásának körülményeit, a honfoglalás jelentőségét.
Az ómagyar kor	Ismertesse a nyelvemlékeket (A tihanyi apátság alapítólevele, Halotti beszéd és könyörgés). Beszéljen a nyelv formai és tartalmi elemeiben meginduló egységesülésről.
A középmagyar kor	Legyenek ismeretei az irodalmi nyelv kialakulásáról.
Az újmagyar kor	Beszéljen az irodalmi nyelv megszilárdulásáról (nyelvújítás) és kibővüléséről.

A mai magyar nyelv tagolódása

A területi rétegződés	Legyenek ismeretei a magyar nyelvjárásokról, a régió dialektusáról.
Csoport- és rétegnyelvek	Ismerje a csoport- és rétegnyelv fogalmát, tudja, hogy az érintett nyelvváltozatok milyen beszédhelyzetben használhatók.
A köz- és irodalmi nyelv	Ismerje a köz- és az irodalmi nyelv fogalmát, ezek normatív sajátosságait. Tisztában van a regionális köznyelv fogalmával és jelentőségével.
Kétnyelvűség, kettősnyelvűség	Ismerje a fogalmakat, valamint az államnyelvnek a kisebbségi nyelvre gyakorolt hatását.

A magyar nyelv helye a világban

Kisebbségben élő magyarság	Fogalmazza meg a kisebbség fogalmát. Legyenek ismeretei a kisebbségben élő magyarokról (létszám, hely).
Szórványmagyarság	Fogalmazza meg a szórvány fogalmát. Legyenek ismeretei a szórványmagyarságról (létszám, hely).

■ 2. HANGTAN

Fonéma	Különböztesse meg a fonémát a beszédhangtól, a hangot a betűtől.
Magánhangzók	Mutatassa be képzésük módját. Rendszerezze a magánhangzókat a nyelv vízszintes (mély, magas) és a nyelv függőleges mozgása (felső, középső, alsó), az ajakműködés (ajakkerekítéses, ajakréses) és a kiejtés időtartama szerint (rövid, hosszú).
A magánhangzók egymásra hatása	Ismerje és tudja alkalmazni a hangrend és az illeszkedés szabályát.
Mássalhangzók	Mutassa be a mássalhangzók képzésének módját. Rendszerezze a mássalhangzókat az akadály helye, a hangszalagok működése (zöngés, zöngétlen) és a képzés időtartama szerint (rövid, hosszú).
A mássalhangzók egymásra hatása	Ismerje és tudja alkalmazni a mássalhangzótörvényeket (részleges és teljes hasonulás, összeolvadás, kiesés, rövidülés).
Helyesejtés	Tegyen eleget a helyesejtés követelményeinek.

■ 3. HELYESÍRÁS

Alapelvek	Ismerje és tudja alkalmazni a magyar helyesírás négy alapelvét (a kiejtés szerinti, a szóelemző, a hagyományos írásmód, az egyszerűsítés elve).
Szótagolás és elválasztás	Különböztesse meg a szótagolást és az elválasztást. Tudja alkalmazni az elválasztás szabályait.

■ 4. SZÓTAN

Szóelemek	Ismerje a morféma fajtáit (szabad, kötött). Ismerje a szótő fogalmát és fajtáit (egyalakú, többalakú; abszolút, relatív). Ismerje a toldalékmorfémákat (képző, jel, rag).
A szóalkotás módjai Belső keletkezésű szavak	Ismerje a szóalkotás leggyakoribb módjait (szóösszetétel, szóképzés, mozaikszó-alkotás). Ismerje a szóösszetétel fajtáit (mellérendelő: szóismétlés, ikerszó, valódi szóösszetétel; alárendelő: alanyos, tárgyias, határozós, jelzős, jelentéssűrítő). Ismerje a szóképzés fajtáit (igeképzés, névszóképzés).
Külső keletkezésű szavak	Ismerje a jövevényszavak és az idegen szavak közti különbséget. Tudja alkalmazni az idegen szavak írására vonatkozó szabályokat.

■ TARTALOM

■ CÉLOK

A szó hangalakja és jelentése	Tudja osztályozni a szavakat a hangalak és a jelentés viszonya szerint (egyjelentésű, azonos alakú, többjelentésű, rokon értelmű szavak). Ismerje a hangutánzó és a hangfestő szó fogalmát, stilisztikai értékét.
Állandósult szókapcsolatok	Ismerje a szólások, szóláshasonlatok, közmondások, szállóigék fogalmát, stilisztikai értékeit.

■ 5. SZÓFAJTAN

A szófajok	Ismerje a szófajok rendszerét.
Az ige	Különböztesse meg az ige fajait a cselekvő és a cselekvés egymáshoz való viszonya szerint (cselekvő, műveltető, visszaható, szenvedő, ható), a cselekvés irányulása szerint (tárgyas, tárgyatlan), a cselekvés lefolyásának módja szerint (tartós, mozzanatos, gyakorító). Ismerje az ige alakrendszerét (igemódok, igeidők, az alany száma és személye), az igealakok helyes használatát, valamint helyesírásukat.
A főnév	Ismerje a főnév fajtáit: köznév (fajai: egyedi név, gyűjtőnév, anyagnév) és tulajdonnév (fajai: személynév, állatnév, földrajzi név, intézménynév, cím, márkanev). Ismerje és helyesen alkalmazza a helyesírási szabályokat.
A főnévi igenév	Ismerje a főnévi igenév átmeneti szófajúságát (főnévi és igei tulajdonságok).
A melléknév	Ismerje és tudja alkalmazni a helyesírási szabályokat (fokozás, -ú, -ű-re végződő melléknevek, -i képzővel képzett melléknevek).
A melléknévi igenév	Ismerje a fajtáit (folyamatos, befejezett, beálló).
A számnév	Különböztesse meg a határozott és határozatlan változatát, ismerje fajtáit (tőszámnév, sorszámnév, törtszámnév). Ismerje és tudja alkalmazni a helyesírási szabályokat.
A névmás	Ismerje a névmások fajtáit (személyes, visszaható, kölcsönös, birtokos, mutató, kérdő, vonatkozó, határozatlan, általános). Ismerje és tudja alkalmazni a nyelvhelyességi és helyesírási szabályokat.
A határozószók A valóságos határozószó	Ismerje a fajtáit és a helyesírási tudnivalókat.
A határozói igenév	Ismerje a képzés módját és a nyelvhelyességi tudnivalókat.
A módosítószó	Ismerje a fajtáit és a helyesírási tudnivalókat.
Az igekötő	Ismerje és tudja alkalmazni a helyesírási szabályokat.
A viszonyzószók. A névelő	Ismerje a fajtáit. Tudja őket alkalmazni a nyelvhelyesség szabályai alapján.

A névutó	Ismerje a fajtáit. Ismerje és tudja alkalmazni a nyelvhelyességi és a helyesírási szabályokat.
A kötőszó	Különböztesse meg őket szerepük és alakjuk szerint. Ismerje és tudja alkalmazni a nyelvhelyességi és helyesírási szabályokat.
A segédige	Ismerje és helyesen alkalmazza az igeragozás során.
Az indulatszó	Ismerje stilisztikai kifejezőerejüket.
Szótárak	Ismerje legfontosabb szótárainkat. Tudjon szócikket olvasni és alkotni.

■ 6. MONDATTAN

A mondat	Tudja osztályozni a mondatokat a beszélő szándéka szerint (kijelentő, felkiáltó, kérdő, felszólító, óhajtó), a mondat minősége szerint (állító, tagadó), a mondat szerkezete szerint (egyszerű: tömondat, bővített mondat, hiányos mondat; összetett: alárendelt, mellérendelt). Tudja helyesen használni az írásjeleket.
Az állítmány	Ismerje a fajtáit (igei, névszói, névszói-igei).
Az alany	Ismerje a fajtáit (határozott, határozatlan, általános). Ismerje és tudja alkalmazni az egyeztetés szabályait.
A tárgy	Ismerje a fajtáit (iránytárgy, eredménytárgy) és a tárgyragot.
A határozók	Ismerje a fajtáit, azok kifejezőeszközeit (határozóragok, vonzatok), a helyes használatukat.
A jelzők	Ismerje a fajtáit (minőség-, mennyiségjelző, birtokos jelző, értelmező).
A mondat szintagmái	Ismerje az alárendelt és a mellérendelt szerkezetek fajtáit. Tudja alkalmazni a helyesírásban tanultakat.
Az alárendelt összetett mondat	Ismerje a fajtáit (állítmányi, alanyi, tárgyi, határozói, jelzői). Ismerje és tudja alkalmazni a helyesírási szabályokat.
A mellérendelt összetett mondat	Ismerje a fajtáit (kapcsolatos, ellentétes, választó, következtető, magyarázó). Ismerje és tudja alkalmazni a helyesírási szabályokat.
A többszörösen összetett mondat	Ismerje a szabatos mondatszerkesztés követelményeit.
Idézés	Ismerje és tudja alkalmazni az idézés szabályait.
Hangsúly, szünet, hanglejtés, szórend	Ismerje és tudja alkalmazni őket a helyes és szép beszéd, valamint írás során.

■ 7. SZÖVEGTAN

A szöveg	Tudja meghatározni a szöveg fogalmát. Ismerje a szöveg egységének szerkezeti és jelentésbeli összetevőit (szövegkoherencia, a szöveg témája, grammatikai és jelentésbeli kapcsolóelemek).
Szövegtípusok	Ismerje és tudja alkalmazni a szövegtípusok megszerkesztésének követelményeit. Írott szöveg: levél, meghívó, könyvismertetés; önéletrajz, kérvény, jegyzőkönyv; hír, tudósítás, interjú, riport. Az élőbeszéd szövegfajtái: hozzászólás, tájékoztatás, beszámoló, üdvözlés, köszöntő, megemlékezés, vita.

■ 8. STILISZTIKA

Stílus	Definiálja a stílus fogalmát, jelentőségét. Ismerje és ismerje fel a stílusrétegeket, jellemző vonásait.
Társalgási stílus	Ismerje a jegyeit, tegyen eleget a művelt társalgás követelményeinek. Ismerje a magánlevél szerkezetét.
Hivatalos stílus	Ismerje e stílusréteg jegyeit, fontosabb műfajait.
Publicisztikai stílus	Ismerje e stílusréteg jegyeit, fontosabb műfajait, valamint a tömegkommunikáció hatását.
Tudományos-szakmai stílus	Ismerje e stílusréteg jegyeit, a szakszavak és a terminológia fogalmát.
Szépirodalmi stílus	Ismerje a költői képek és alakzatok fajtáit, szerepüket.

3.2 VILÁGIRODALOM, MAGYAR IRODALOM

■ TARTALOM, SZÖVEGEK

■ CÉLOK

Az ókori Kelet irodalma

Ószövecség:
Jónás története
Újszövecség: A tékozló fiú

Ismerje a Biblia szerkezetét, etikai és irodalmi jelentőségét.

Határozza meg a bibliai történet, példázat, zsoltár és az evangélium fogalmát; ismerje fel üzenetüket.

Az ókor irodalma: a görög és a római irodalom

Homérosz: Odüsszeia

Határozza meg az ókor, az antikvitás és a homo mensura fogalmát. Mutassa be az ókori irodalom műnemeit.

Ismerje az eposz műfaji jellemzőit, a trójai mondakört és az új értékrend kialakulását (új embereszmény, az istenek és a hírnév megváltozott szerepe).

Szapphó: Aphroditéhez
Anakreon: Gyűlölöm azt...

Mutassa be a görög lírában (himnusz, elégia, epigramma, dal) tükröződő új életérzést.

Szophoklesz: Antigóné

Ismertesse a görög színházat, a thébai mondakört. Határozza meg a következő fogalmakat: tragédia, tragikum, tragikus hős, hübrisz, katarzis, valamint a dráma erkölcsi kérdéseit és válaszait.

Catullus: Gyűlölök és szeretek

Ismertesse az egyéni érzéseket tükröző római költészetet. Jellemezze Catullust a szerelem lírikusaként ("Odi et amo").

Horatius: Leuconoéhoz

Ismertesse Horatius életelveit.

Vergilius: IX. ecloga

Fogalmazza meg: a pásztori világ Vergilius számára jelkép. Ismertesse az ekloga műfaját.

A középkor

Mutassa be a középkor világképét.

Dante: Isteni színjáték

Fogalmazza meg: a mű a középkor szellemi szintézise. Ismertesse a fogalmakat: a "hármasság" mint kompozíciószervező (számmissztika), allegória.

Halotti beszéd és könyörgés
Ómagyar Mária-siralom
Gellért-legenda

Mutassa be a magyar irodalom kialakulását. Értékelje a megjelölt műveket mint nyelvelmékeket s mint irodalmi alkotásokat (prédikáció, himnusz, legenda).

A reneszánsz

Ismertesse a reneszánszt mint művelődéstörténeti korszakot s mint annak egyetemes stílusirányzatát. Definiálja a humanizmust.

Petrarca: Ti szerencsés füvek...

Határozza meg a vers témáját, műfaját (szonett). Foglalja össze a petrarkizmus lírai magatartásjegyeit.

Boccaccio: Dekameron
(A sólyom feláldozásának története)

Ismertesse szerkezetét, jelentőségét a kispika fejlődésében (novella) és a reneszánsz eszméket.

Shakespeare: Rómeo és Júlia

Ismertesse az angol reneszánsz színházat és drámát. Fogalmazza meg a dráma humanista értékeit.

<p>Janus Pannoni Búcsú Váradtól Pannónia dicsérete</p>	Legyen áttekintése a magyar reneszánszról. Ismerje fel a versek műfaját, témáját (elégia, epigramma; költői öntudat).
<p>Balassi Bálint Hogy Júliára talál...</p>	Ismertesse a magyar nyelvű líra kibontakozását, a reneszánsz szerelmi líra jellemzőit, valamint a ciklus és a versgyűjtemény fogalmát.
<p>Barokk</p>	Ismerje a barokk korszak világképi és korstílusbeli sajátosságait.
<p>Zrínyi Miklós Szigeti veszedelem</p>	Határozza meg műfaját, témáját. Értelmezze a szigetváriak erkölcsi győzelmét.
<p>A francia klasszicista dráma</p>	Ismertesse a klasszicista színházat és drámát ("háromság"). Ismertesse a komédia és a komikum (helyzet-, jellemkomikum, nyelvi komikum) fogalmát.
<p>Molière: Tartuffe</p>	
<p>Felvilágosodás</p>	Mutassa be a felvilágosodás világképét. Határozza meg a következő fogalmakat: rokokó, polgárosodás és felvilágosodás, racionalizmus, empirizmus, klasszicizmus, szentimentalizmus.
<p>Goethe: Faust</p>	Ismertesse a Sturm und Drang törekvéseit. A drámai költemény alapján ismertesse a fausti eszmét.
<p>Batsányi János A franciaországi változásokra</p>	Ismertesse a magyar felvilágosodás jellemzőit: programok, röpiratok, nyelvújítási mozgalom. A látomásvers alapján értelmezze Batsányi és a nemzet kapcsolatát.
<p>Csokonai Vitéz Mihály Az estve A Reményhez</p>	Határozza meg a versek műfaját és témáját (gondolati, szerelmi költemény). Emelje ki a felvilágosodás eszméit.
<p>Berzsenyi Dániel A közelítő tél</p>	Az elégia (időszembesítő költemény) alapján értelmezze a magány és a mulandóság érzését.
<p>A magyarokhoz I.</p>	Ismertesse az óda (értékszembesítő vers) történelemszemléletét.
<p>Romantika és reformkor</p>	Ismertesse a romantika kialakulását és jellemzőit, fogalmazza meg a reformkor jelentőségét.
<p>Heine: A dal szárnyára veszlek</p>	Határozza meg a formát (népies dalforma). Értelmezze az álom és a valóság kapcsolatát a versben.
<p>Puskin: Anyegin</p>	Jellemezze a szereplőket: lírai főhős, epikus hős; byronizmus; Anyegin mint a felesleges ember típusa.
<p>Katona József: Bánk bán</p>	Ismertesse a dráma szerkezetét, csoportosítsa a szereplőket, értelmezze Bánk tragédiáját, a közélet és magánélet összefonódását és dilemmáját.
<p>Kölcsey Ferenc Himnusz Parainesis</p>	Határozza meg sajátos történelemszemléletét (jeremiádok), a vers idősíkjaikat, és értelmezze azokat. Fogalmazza meg a magyarság sorskérdését. Ismertesse a cselekvő hazafiság elvét.

Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde	Határozza meg műfaját (mesejáték), a szimbólumok (fény, éj) jelentését, ismeresse Csongor célját, a romantika boldogságfilozófiáját.
Szózat	Értelmezze a szózat fogalmát, a Himnuszétól eltérő időszemléletet s nemzethalál-víziót.
Gondolatok a könyvtárban	A vers gondolatmenetét követve elemezze a "Mi dolgunk a világon?" kérdésre adott kettős választ.
Petőfi Sándor: A XIX. század költői	Ismertesse Petőfi ars poeticáját, látomásköltészetét (vátesz-szerep, utópikus jövőkép).
Nemzeti dal	Ismertesse a rendkívüli beszédhelyzetet (kiáltvány, szózat a nemzethez), az alternatívikus gondolatmenetet.
Szeptember végén	Méltassa a hitvesi költészet szépségét. Határozza meg az elégia műfaját, értékelje a párhuzamok és ellentétek rendszerét.
A puszta, télen	Mutassa be a tájleíró költemény szerkezetét, az ember és a táj viszonyát.
Az apostol	Ismertesse az elbeszélő költeményt, a hős történelemszemléletét, a belső monológ szerepét.
Arany János: Toldi estéje	Helyezze be a Toldi-trilógiába, mutassa be Toldi és Lajos király hazaszemléletét (a hagyományőrzés és haladás kérdése).
Szondi két apródja	Határozza meg a történelmi balladák üzenetét, elemezve a kétszólamú ballada szemben álló értékrendjét.
Ágnes asszony	Határozza meg a lélektani ballada erkölcsi problematikáját, az egyszólamú ballada időtagolását.
Epilógus	Helyezze el a verset az életműben, mutassa be a létösszegző, időszembesítő vers üzenetét.
Jókai Mór: Az arany ember	Határozza meg romantikus és realista jegyeit, rendszerezze a szereplőtípusokat (a vívódó hős, intrikus, nő-típusok, anya-típus). Ismertesse Jókai romantikus antikapitalizmusát.
Madách Imre: Az ember tragédiája	Határozza meg a drámai költemény alapkérdését és szerkezeti felépítését (a keretszínek és a történelmi színek konfliktusai). Ismertesse Ádám, Lucifer és Éva szerepét, értelmezze az alapkérdésre adott végső választ.

Realizmus, naturalizmus

	Ismertesse a realizmus és a naturalizmus jegyeit, a realista regény jellemzőit.
Stendhal: Vörös és fekete	Értékelje Stendhal romantikus realizmusát, ismeresse a cselekmény helyszíneit és azok jelképiségét; jellemezze a szereplőket.

**Korszerű törekvések a 19. sz. végi,
a 20. sz. eleji irodalomban**

Gogol: A köpönyeg	Ismertesse a groteszket mint értékszerkezetet és hangnemet, a főhős eltorzult értékrendjét; határozza meg az ellopott köpeny szimbólumértékét.
Csehov: Sirály	Ismertesse a drámaiatlan dráma jellemzőit. Határozza meg a cím többértelmű szimbolikáját, valamint a "párhuzamos monológok" rejtett üzenetét.
Mikszáth Kálmán: Az a fekete folt	Ismertesse a mikszáthi elbeszélést (anekdota), az író parasztábrázolásának újszerűségét, jellegzetes figuráit és társadalomkritikáját.
Baudelaire: Kapcsolatok	Határozza meg a fogalmakat: dekadencia, szimbolizmus, impresszionizmus. Ismertesse a programversben megfogalmazódott új költői látásmódot, a szinesztézia fogalmát.
Ady Endre: Góg és Magóg fia...	Határozza meg a Nyugat jelentőségét. Ismertesse Ady költészetének újszerűségét és lírai hitvallását (tragikus küldetésstudat, "mégis-morál").
A Hortobágy poétája	Ismertesse a vers szimbolikus ellentétrendszerét, a művészsors drámaiságát (csordanépek – szent dalnok – elnémulás).
Héja-nász az avaron	Mutassa be a Léda-szerelem ambivalenciáját, elemezze a héja-szerelem tragikumát kifejező szimbólumokat.
Őrizem a szemed	Tárja fel az életérzés disszonanciáját: a felszín idillje, halálközelség és háború, az egymásrautaltság képei, a nyugtalanság ritmikája, a forma egyszerűsége.
Nekünk Mohács kell	Jellemezze Ady kritikai nemzettudatát (önbírálat, nemzetostorozás, a sorsközösség vállalása).
A Halál rokona	Ismertesse Adynak a halálhoz való viszonyulását, az elmúlás megszépítésének szándékát.
Juhász Gyula: Milyen volt...	Elemezze az emlékidézést (tájélmény – Anna – mindenség – lemondó bánat – impresszionista ragyogás); méltassa az ellentétek szépségének rendszerét.
Tóth Árpád: Esti sugárkoszorú	Ismertesse az impresszionista vers (egyetlen érzés – egyetlen látomás) formai eszközeinek szerepét.
Babits Mihály: Jónás könyve	Határozza meg az elbeszélő költemény műfaját, forrását és önvallomás-jellegét, méltassa a prófétaszerep vállalását, értékelje az öniróniát, a nyelvi humort és archaizmust.
Ősz és tavasz között	Ismertesse a vers üzenetét (a halál egyedisége), a refrénnek mint szervezőmotívumnak, valamint a líra- és stílustörténeti rájátszásoknak a szerepét.
Kosztolányi Dezső: Hajnali részegség	Ismertesse a vers alapkérdését, gondolatmenetét (realitás és irrealitás kettősségét), himnikus záróképét.

Édes Anna	Határozza meg a lélektani regény jellemzőit, jellemezze a magatartástípusokat (érdekember, értékember).
Móricz Zsigmond: Barbárok	Foglalja össze Móricz novellisztikájának tartalmi és formai értékeit. Méltassa a novella művészségét: drámai tömörség és balladaszerűség a szerkezetben; polarizált embervilág.
Rokonok	Fejtse ki, hogy a Rokonok a dzsentriből való kiábrándulás regénye; az író realista ábrázolásmódjának kiteljesedése.

A 20. század irodalmából

Franz Kafka: Az átváltozás	Ismertesse Kafka világát (elidegenedés). Elemezze a művet a következő szempontok szerint: a fantasztikum, a groteszk és tragikum elemei a műben; a novella értelmezési lehetőségei.
Camus: Közöny	Ismertesse az egzisztencializmust. Fejtse ki: a világ abszurditásával, képmutatásával szemben elfogadható magatartás-e a közöny.
Bertold Brecht: Kurázi mama és gyermekei	Ismertesse az epikus színház jellemzőit. Ismertesse a stációk (sorsok és magatartástípusok) szerepét.
Illyés Gyula: Koszorú	Fogalmazza meg: a vers himnusz az anyanyelvhez; értelmezze a címet; ismertesse a gondolatmenetet (az anyanyelv mint fölnevelő és megtartó erő), a képiséget, a külső formát.
József Attila: Tiszta szívvel	Ismertesse József Attila költői indulását. Elemezze a verset e kulcsszavakkal: ihletőkörülmények, magán- és nemzedéki vallomás beszédszituációja, lázadás, árvaság, világtagadás, szeretetvágy, a tartalom és a forma ellentéte, címértelmezés.
Óda	Igazolja, hogy szintézisvers (pszichológiai-érzelmi és biológiai kötések, anyag-lélek-szellem egybelátása, mélység-magasság, közel-távol, mulandóság-örökkévalóság).
A Dunánál	Elemezze a megjelölt terminológiával: Duna-kép, vízképzet, időélmény, egyéni-költői és közösségi sors, a kozmoszi-biológiai lét kötőerői, ölelés-ölés, szívháború, béke, magyarság.
Talán eltűnök hirtelen	Értelmezze az egyéni lét tragikus és nyomtalan bevégzettségének metaforikus képsorát (létösszegzés, számvetés, a tékozló fiú ellenképe, időszembesítés).
Radnóti Miklós: Hetedik ecloga	Határozza meg Radnóti egyedülálló helyét a magyar irodalomban. Ismertesse az eklogát. Tárja fel a költői én belső drámáját.
Á la recherche...	Ismertesse a vers témáját: az elveszett múlt felidézése, a pusztulás jelentőségével számolva.

■ TARTALOM, SZÖVEGEK

■ CÉLOK

Weöres Sándor:
XX. századi freskó

Ismertesse költészetfelfogását és történelemszemléletét. Mutasson rá: a költő mind a nyers önzést, mind az individualizmust elutasítja.

Pilinszky János: Apokrif

Ismertesse a vers felépítését és témáját: a pusztuló világban a szenvedő és számkivetett én a lét lényegét éli meg.

Nagy László:
Ki viszi át a szerelmet

Fogalmazza meg: a versben az egzisztenciális hiányérzet és az értékek átmentésének vágya fogalmazódik meg.

Németh László: Iszony

Fogalmazza meg a cím jelentéstartalmait, a tragédiához, majd a katarzishoz vezető okokat (kulcsfogalmak és polarítások: bűnös – áldozat, zártság – nyitottság, minőségember – átlagember, szörnyeteg – szent).

Örkény István: Tóték

Elemezze a regényt: valószerű és abszurd egyesítése; háborús agresszió és a személyiségtorzulás veszélye, az alkalmazkodás fokozatai (kiszolgálás-önfeladás, szökés, kiváráás, lázadás).

Kisebbségi magyar irodalom

Ismertessen egy szerzői portrét.

4. FELADATMINTÁK

4.1 ISKOLAI IRODALMI ESSZÉ (1. FELADATLAP)

Az iskolai irodalmi esszé szempontrendszere kétféle lehet: az egyik lehetővé teszi a jelölt szabadabb gondolat kifejtését, a másik az eddigi gyakorlatot követve egy kötöttebb szempontrendszer követését követeli. Az alábbiakban mintákat közlünk.

A) A Holocaust – két regény tükrében

(Értekező iskolai irodalmi esszé Jorge Semprun A nagy utazás és Kertész Imre Sorstalanság c. regénye alapján)

Szempontok:

- Ismertesse a két regény megírásának indítékait és a regények nyelvezetét!
- Hasonlítsa össze a két főszereplőt élettapasztalataik és értékrendjük szempontjából!
- Vizsgálja meg, hogyan viszonyulnak a főszereplők útjuk végén az emberekhez és a világ dolgaihoz!
- Értelmezze a két író sorsfelfogását, foglaljon állást a kérdésben!

Megoldás és pontozás

A jelölt a dolgozatában a szempontoknak megfelelően megpróbálja elvégezni az alábbiakat.

1. szempont: 8 pont.

Ismerteti a két regény megírásának indítékait: 4 pont, szerzőnként 2-2 pont.

0 pont: Nem vagy tévesen ismerteti a két regény megírásának indítékait.

1 pont: Hiányosan ismerteti a két regény megírásának indítékait.

2 pont: Árnnyaltan, teljességre törekedve ismerteti a két regény megírásának indítékait.

Pl.: Semprun húszéves ifjúként élte át a Holocaustot. Évekkel később látja, hogy a háború óta felnőtt új nemzedék – feledve a múltat – csak a mának él (Sigrid-jelenet), ezért idézi fel az események történelmi tanulságait. Szigorú értékrendet akar átadni az új nemzedéknek, vagy más megfelelő.

Kertész Imre tizenöt éves kamaszként élte át a Holocaustot. Az író a gyermek szenvedéseire fókuszálva mutatja be a végletes embertelenség technikáját és negatív rendjét, a testi-lelki erő elvételét, a szabadságtól, névtől és személyiségtől való megfosztást, vagy más megfelelő.

Azonosság: a Holocaust átélése és megjelenítése, ahogyan megélték az alkotók.

Indítékbeli különbség: az írók származásából, életkorbeli, személyiségbeli, valamint társadalmi-történelmi tapasztalataiból ered, vagy ugyanez másképpen.

Ismerteti a két regény nyelvezetét: 4 pont, szerzőnként 2-2 pont.

0 pont: Nem vagy tévesen ismerteti a két regény nyelvezetének jellemzőit.

1 pont: Hiányosan ismerteti a két regény nyelvezetének jellemzőit.

2 pont: Árnnyaltan, teljességre törekedve ismerteti a két regény nyelvezetének jellemzőit.

Pl.: Semprun elbeszélője intellektuális hős, szenvedélyes forradalmár; gazdag élettapasztalata gazdag stílusötvetben tükröződik: nyelvezete érzelmmel teli, poétikus, elemző-értelmező, választékos, helyenként vulgáris, vagy más megfelelő.

A Kertész-regény elbeszélői énje szűk valóságismeretének, érzelmi távolságtartásának megfelelően sivár, nehézkes, prózai, tárgyyszerű, tudatosan leegyszerűsítő, szándékosan elszegényített nyelvezetet használ, vagy más megfelelő.

2. szempont: 12 pont.

Összehasonlítja a két főszereplőt élettapasztalataik szempontjából: 6 pont. Egy-egy hős 3-3 pont.

0 pont: Nem hasonlítja össze a szereplőket.

1 pont: Az összehasonlítás nagyon felszínes.

2 pont: Az összehasonlítás helytálló, de kevésbé árnyalt.

3 pont: Az összehasonlítás árnyalt és teljességre törekvő.

Pl.: Gérard húszéves, nem zsidó származású, de a zsidókért is harcoló hős; partizánként fogja el a Gestapo; harmonikus gyermek- és iskoláskor; filozófiai tanulmányokat folytat, elfogadja zsidó származású barátja eszméit; élettapasztalatát és emberismeretét meg tudja újítani, bajtársai segítségével képes alkalmazni a menekülés vagy túlélés stratégiáit, vagy más megfelelő.

Köves Gyuri Gérard-ral, a művelt és tapasztalt ifjúval szemben még gyermek, tizenöt éves, amikor a gyűjtőhelyen önként jelentkezik az Auschwitza induló csoportba; kialakulatlan világképpel, tapasztalatlanul kerül a lágerbe; elvált kiskereskedők gyermeke, zsidó származású, de sem a nyelvet, sem a hagyományokat nem ismeri, ennek következtében érzelmi-szellemi magányban él; mind családi, faji és nemzeti identitása kialakulatlan, sem a gyakorlati életet, sem az önvédelmi stratégiákat nem ismeri, vagy más megfelelő.

Összehasonlítja a két főszereplőt értékrendjük szerint: 6 pont. Egy-egy hős jellemzése 3-3 pont.

0 pont: Nem hasonlítja össze a hősoket, ill. észrevételei nem helytállóak.

1 pont: Az összehasonlítás hiányos és nagyon felszínes.

2 pont: Az összehasonlítás helytálló, de kevésbé árnyalt.

3 pont: Az összehasonlítás árnyalt és teljességre törekvő.

Pl: Gérard értékrendjének csúcán a szabadságesszme áll, melynek megvalósítását a boldogság feltételének tekinti. Morális alapállású, intellektuális forradalmár, harcos humanista, fogolyként is az emberi szolidaritás, egymás segítése vezérli; önérzetes és igazságszerető, ha kell, kemény és hajthatatlan is tud lenni. Biztos értékrendje és tapasztalatai megóvják a Köves Gyuri-féle összeomlástól. Az embereket magatartásuk alapján értékeli, vagy más megfelelő.

Köves Gyuri értékrendjét a valóságismeret hiányából is eredő gyermeki naivitás határozza meg. Értékrendje csúcán a tekintélytisztelő, az engedelmesség, a gyermeki szinten felfogott „becsület” áll. E gyermeki szemléletből következik, hogy idomulni akar a fogvatartók bánásmódjához: az alázat, a behódolás, végül az önfeladás stációt éli át. Identitáshiánya és gyermeki naivitása sodorja a pusztulás felé, vagy más megfelelő.

Mindkét fogoly élve kerül ki a táborból. Míg Gérard mindig talált azonosulási mintákat, addig Köves Gyuri éretlenül, azonosságtudatának súlyos hiányosságaival, gyermeki kisvilágának tapasztalataival éli meg a lágert. Mindezek következtében Gérard-nak csak helyzeti szabadságát vehették el, Köves Gyurinak személyiségét is, vagy más megfelelő.

3. szempont: 6 pont.

Megvizsgálja, hogyan viszonyulnak a hősoek útjuk végén az emberekhez és a világ dolgaihoz: 6 pont. Egy-egy viszonyulás bemutatása 3-3 pont.

0 pont: Nem vagy rosszul vizsgálja meg a viszonyulást.

1 pont: A viszonyulás vizsgálata hiányos vagy nagyon felszínes.

2 pont: A viszonyulás vizsgálata helytálló, de kevésbé árnyalt.

3 pont: A viszonyulást árnyaltan, teljességre törekedve vizsgálja meg.

Pl.: Gérard értékrendjét megtartva készül az új életre; ítélkezés és megítélés (a láger mellett élő német asszony szobájában), érzelmi nyitottság (a zsidó asszony meglátogatása); törekvés a múlt mélyebb megértésére és újraélésére; az igazságtalan törvény elviselése (segélyügy); leckét ad a felejteni akaróknak (Sigrid); megért és megértet továbbra is. A felsoroltak közül hármat, vagy más megfelelőt vizsgáljon meg.

Köves Gyuri örül a szabad világnak, de nem tudja átlépni a lágerből jöttek és az otthoniak közt húzódó határt; érzelmei vezérlik; mindenkit gyűlöl; bízik az időben, a fájdalmakat el akarja felejteni, de az átélteket nem; bevallja gyökértelenségét; továbbra is vallja, hogy zsidónak születni a véletlen műve, de aki megélte a „rászabott” zsidó sorsot, „sorstalanná” válik, ha nem vállalja továbbra sem. A felsoroltak közül hármat, vagy más megfelelőt vizsgáljon meg.

Gérard nem adja fel a láger előtt felépített stabil értékrendjét, eszméi tovább éltek, megismerő-cselekvő kapcsolatban marad a valósággal, sem fizikailag, sem lelkileg nem töretett meg. Köves Gyurinak hozzá kell fognia identitása felépítéséhez; élete újrakezdését paradoxonban tudja megfogalmazni: folytatni akarja „folytathatatlan” életét, vagy más megfelelő.

4. szempont: 9 pont.

Értelmezi a két író sorsfelfogását: 6 pont. Egyik-egyik értelmezése 3-3 pont.

0 pont: Nem vagy rosszul értelmezi a sorsfelfogást.

1 pont: A sorsfelfogás értelmezése hiányos vagy nagyon felszínes.

2 pont: A sorsfelfogás értelmezése helytálló, de kevésbé árnyalt.

3 pont: A sorsfelfogást árnyaltan, teljességre törekedve értelmezi.

Pl.: Semprun sorsértelmezése: minden ember a döntési szabadság jogával született, mely a másik ember szabadságának határáig terjed. Minden döntéshelyzetben számolnunk kell a következményekkel; pontos valóságismeret, helyes értékrend birtokában uralható a közösségi és személyes emberi sors. A Holocaustban megjelenő Rosszat mint közösségi sorserőt leküzdhetőnek tartja, vagy más megfelelő.

Kertész sorsértelmezése: a zsidó származású író a Holocaustban és a totális diktatúrákban az európai kultúra végállapotát látja. Regénye élesebb figyelmeztetés: a Holocaust méretű Rossz a legvégső emberi Rossz: a szabadság, sőt az élet elvétele a döntési lehetőség megvonása. Megtapasztalása – túlélés esetén – lelki torzuláshoz, az életerők rombolódásához vezet. Kertész sorsfelfogása pesszimista, mert a történelem kiszolgáltatottjának látja az embert, vagy más megfelelő.

Állást foglal a kérdésben: 3 pont.

0 pont: Nem fejt ki véleményét, ill. nem foglal állást.

1 pont: A véleménykifejtés, állásfoglalás nem meggyőző.

2 pont: A véleménykifejtés, állásfoglalás elég meggyőző, de kevésbé árnyalt.

3 pont: A véleménykifejtés, állásfoglalás meggyőző és teljességre törekvő.

A jelölt véleményét akkor is tiszteletben kell tartani, ha az értékelő tanár netán nem ért egyet vele.

MELLÉKLET A B) CÍMHEZ

Figyelmesen olvassa el a szövegrészletet!

[...] Többnyire kártyázni szoktunk, de hát a nagyobbik nővérnek ma nem volt hozzá kedve. Egy gondjáról kívánt előbb beszélni velünk, egy kérdéstről, amely mostanában igen foglalkoztatja: a sárga csillagja okoz tudniillik egy bizonyos fejtörést néki. Tulajdonképpen »az emberek tekintete« ébresztette rá a változásra – mert úgy találja, hogy az emberek megváltoztak az irányában, és azt látja a tekintetükben, hogy »gyűlölik őt«. Ma délelőtt is így vette észre, mialatt a mamája megbízásából bevásárolni járt. De hát én úgy hiszem, némileg túlzó módon látta. A magam tapasztalata legalábbis nem pontosan ez. Így például a munkahelyen is akadnak a kőművesek közt, akiről mindenki tudja, hogy nem állhatják a zsidókat: velünk, fiúkkal azonban mégis egész megbarátkoztak. Ugyanakkor azért ez még semmit se változtat a nézetükön, persze. Aztán meg a péknek a példája is az eszembe jutott, s megkíséréltem elmagyarázni a lánynak, nem őt gyűlölik valójában, vagyis hát nem őt magát, a személye szerint – hisz végeredményben nem is ismerhetik –, hanem inkább csak az eszmét, hogy »zsidó«. Akkor meg kijelentette, ő is ugyanezen gondolkodott az előbb, merthogy alapjában nem is pontosan tudja, mi az. Annamária ugyan mondta neki, hogy hiszen ezt mindenki tudja: egy vallás. De őt nem ez, hanem az »értelme« érdekelte. – Elvégre az embernek tudnia kell, miért gyűlölik – vélte. Megvallotta, eleinte semmit se értett az egészből, és roppant fájt látnia, hogy megvetik, »pusztán csak azért, mert zsidó«; akkor érezte először, hogy – mint mondta – valami elválasztja az emberektől, s hogy ő máshová tartozik, mint emezek. Azután gondolkodni kezdett, könyvekben meg beszélgetésekben is megpróbált utánajárni a tárgynak, és így ismerte föl: éppen ezt gyűlölik benne. Az volt ugyanis a nézete, hogy »mi, zsidók mások vagyunk, mint a többiek«, hogy ez a különbség a lényeg, és emiatt gyűlölik a zsidókat az emberek. Azt is említette, mily sajtóságos dolog ennek a »különbözőségnek a tudatában« élnie, s hogy hol egyfajta büszkeséget, hol meg inkább valami szégyenfélét érez miatta. Szerette volna megtudni: mi hogyan állunk a magunk különbségével, s kérdezte, mi vajon büszkék vagyunk rá, vagy hogy inkább szégyelljük-e. A húga meg Annamária nem nagyon tudták. Magam se igen láttam még idáig okot ezekre az érzésekre. Különben is, az ember nem egész önmaga határozhat erről a bizonyos különbségről: elvégre is, épp erre jó a sárga csillag, úgy tudom. Ezt meg is jegyeztem neki. De ő makacszkodott: »magunkban hordjuk« a különbséget. Szerintem viszont mégiscsak ez a lényegesebb, amit kívül viselünk. Soká vitattuk ezt, nem tudom, miért, hisz, az igazat megvallva, nem nagyon láttam a kérdés fontosságát. De volt valami a gondolatmenetében, amit valahogyan bosszantónak éreztem: szerintem mindez sokkal egyszerűbb. [...] Egyszer-másszor mintha Annamária is meg kívánt volna szólalni, de aztán egyszer se nyílt módja, mivelhogy mi ketten már nem nagyon figyeltünk rá.

Végül is egy példát hoztam fel neki. Némelykor, pusztá időtöltésből, már elgondoltam a dolgot, így jutott az eszembe. De meg egy könyvet, amolyan regényt is olvastam nemrég: egy koldus meg egy királyfi, kik ettől a különbségtől eltekintve, arcra és alakra feltűnő mód, egész az összetévesztésig hasonlítottak, pusztá kíváncsiságból elcserélték egymással a sorsukat, míg végül a koldusból igazi királyfi, a királyfiból meg igazi koldus nem lett. Mondottam a lánynak, próbálja magáról is elképzelni a dolgot. Persze nem nagyon valószínű, de hát végre is sok minden lehetséges. Mondjuk egész kicsiny gyermekkorában történt vele az eset, mikor az ember még se beszélni, se emlékezni nem tud, s mindegy, hogyan, de hát – tegyük fel – valamiképpen elcserélték vagy elcserélődött egy más család gyermekével, egy oly családdal, melynek faji tekintetben kifogástalanok az iratai: nos, ebben az elképzelt esetben akkor most az a másik leány érezné a különbséget, s viselné persze a sárga csillagot is, míg ő viszont, a róla való adatok révén, éppolyannak látná magát – és persze mások is ilyennek látnák –, mint a többi ember, rá se gondolna és mit se tudna az egész különbségről. Úgy láttam, meglehetősen hatott rá a dolog. [...] ő elkeseredetten s mindegyre elcsukló hangon olyasfélét kiáltott, hogyha a magunk tulajdonságának semmi része benne, akkor mindez csak pusztá véletlenség, s hogyha ő más is lehetne, mint akinek lenni kényszerül, akkor »az egésznek semmi értelme«, s hogy ez oly gondolat, amit őszintén »nem lehet elviselni«. Zavarban voltam, mert hisz én voltam a hibás, de hát nem tudhattam, hogy ez a gondolat ennyire fontos néki. Már szinte a számon volt, hogy így szóljak: ne törődjön vele, hisz az én szememben mit se jelent mindez, én nem vetem meg a fajtájáért; de mindjárt éreztem, ezt azért kissé nevetséges volna mondanom, s ezért aztán nem is mondtam. [...]

*Kertész Imre: Sorstalanság (részlet)
Magvető, Budapest, 2002., 44–49.*

B) A sorstalan ember sorsa

(Elemző-értékelő iskolai irodalmi esszé Kertész Imre Sorstalanság c. regényének részlete alapján)

Szempontok:

- Ismertesse a beszélgetés kialakulásának háttérét, fogalmazza meg, milyen helyzetekben szembesült a fiú és a lány a másság tudatával!
- Jellemezze a hősokeket, vizsgálja meg, hogyan élnek meg származásukat!
- Értelmezze a hősokek véleményét a másságról! Fejtse ki, hogyan vélekedik erről a lágerből hazatért fiú!
- A főhős életútjának tükrében értelmezze a regény- és a dolgozatcímét! Fejtse ki saját véleményét is a másság és a sors vállalásáról!

Megoldás és pontozás

A jelölt a dolgozatában a szempontoknak megfelelően megpróbálja elvégezni az alábbiakat.

1. szempont: 7 pont.

Ismerteti a beszélgetés kialakulásának háttérét: 3 pont.

0 pont: Nem vagy rosszul ismerteti a beszélgetés háttérét.

1 pont: A beszélgetés háttérét jól ismerteti, de kevésbé árnyaltan fogalmaz.

2 pont: A beszélgetés háttérét jól ismerteti, árnyaltan fogalmaz.

Pl.: A gyerekek egy bérházban élnek, a családfőket (apákat) már behívták munkaszolgálatra, Gyuri is munkaszolgálatos. Esténként a szomszédok találkozgatnak, elbeszélgetnek, a gyerekek is társalognak, Gyuri és Annamária közt szerelemféle szövődik. A részlet a szokásostól eltérő találkozást tár az olvasó elé, a gyerekek most beszélgetnek először az életüket befolyásoló kérdésekről. A felsoroltak közül legalább kettőt, vagy más megfelelő háttértényezőt ismertessen.

Megfogalmazza, milyen helyzetekben szembesültek a hősokek a másság tudatával: 4 pont. Egy-egy hősoke 2-2 pont.

0 pont: Nem vagy rosszul ismerteti a mássággal való szembesülést.

1 pont: A mássággal való szembesülést kevésbé árnyaltan fogalmazza meg.

2 pont: A mássággal való szembesülést árnyaltan, teljességre törekedve fogalmazza meg.

Pl.: Gyuri az új rendelet következtében már nem járhat iskolába, számára is kötelező a sárga csillag viselete; az emberek ugyan másképp viszonyulnak hozzá, pl. a pék kisebb kenyéradagot ad neki, a kőművesek viszont eléggé megbarátkoztak velük, pedig sokan nem állhatják a zsidókat; a másság tapasztalatával valójában a nővér szembesíti, aki az emberek szeméből olvassa ki másságát; úgy látja, az emberek megváltoztak iránta, megvetik, és még bevásárláskor is gyűlölettel néznek rá, mert zsidó, vagy más megfelelő.

2. szempont: 10 pont.

Jellemzi a hősokeket: 4 pont. Egy-egy jellem 2-2 pont.

0 pont: Nem vagy rosszul jellemzi a hősokeket.

1 pont: A hősokeket hiányosan jellemzi, ill. csak részben jól.

2 pont: A hősokeket jól, de kevésbé árnyaltan jellemzi.

3 pont: A hősokeket árnyaltan, teljességre törekedve jellemzi.

Pl.: A tizenöt éves zsidó származású Köves György elvált kiskereskedők gyermeke, apja munkaszolgálatos, mostohaanyjával él; éretlen, akire a távolságtartás, az idegenségérzet, a teljes identitáshiány jellemző; kiváló külső megfigyelő, aki a dolgokat meglátja, de nem értelmezi, érzelmileg nem éli meg, vagy más megfelelő.

Az idősebb nővér felnőttként, éretten viselkedik, a többieket is szembesíti a másság tapasztalatával, a felmerült kérdésekre választ akar kapni, az új helyzetet érzelmi és értelmi szinten is megpróbálja feldolgozni, vagy más megfelelő.

Megvizsgálja, hogyan él meg származásukat: 6 pont. Egy-egy hős 3-3 pont.

0 pont: Nem vagy rosszul elemzi a hős viszonyulását, ill. meglátása rossz.

1 pont: A származás megélésének elemzése helyett tartalomismertetést ad, ill. azt felszínesen vizsgálja meg.

2 pont: Jól, de kevésbé árnyaltan vizsgálja meg a származás megélését.

3 pont: A származás megélését árnyaltan, teljességre törekedve vizsgálja meg.

Pl.: Mindkét hős faji identitása kialakulatlan, valójában nem tudják, mit is jelent zsidónak lenni. A nővér a zsidó lét »*értelmé*«-t szerette volna megérteni. Kezdetben nem értett semmit, és fájt látnia, hogy megvetik, »*pusztán csak azért, mert zsidó*«; rájött, hogy ő különbözik, hogy máshová tartozik, gondolkodni kezdett és felismerte: *mi, zsidók mások vagyunk, mint a többiek, hogy ez a különbség a lényeg, és emiatt gyűlölik a zsidókat az emberek. Származását, másságát szélsőségekben éli meg: hol egyfajta büszkeséget, hol meg inkább valami szégyenfélét érez miatta.*

Gyuri életében a zsidóság nem játszik döntő szerepet, valójában fel sem fogja, hogy mi a probléma vele; a nővér meglátásait túlzásnak véli, a kérdés nem foglalkoztatja: Soká vitattuk ezt, nem tudom, miért, hisz, az igazat megvallva, nem nagyon láttam a kérdés fontosságát.; úgy véli, az emberek nem egy adott személyt gyűlölnék, hanem magát az eszmét; nem tud válaszolni a nővér kérdésére, szinte lemond az önmeghatározásról, vagy más megfelelő.

3. szempont: 10 pont.

Értelmezi a hősöknek a másságról kifejtett véleményét: 6 pont. Egy-egy vélemény értelmezése 3-3 pont.

0 pont: Nem vagy rosszul értelmezi a másságról kifejtett véleményét.

1 pont: A vélemény értelmezése helyett tartalomismertetést ad, ill. értelmezése felszínes.

2 pont: A véleményt jól, de kevésbé árnyaltan értelmezi.

3 pont: A véleményt jól, árnyaltan, teljességre törekedve értelmezi.

Pl.: Gyuri úgy véli, az emberek nem egy adott személyt gyűlölnék, hanem magát az eszmét; szerinte az ember nem határozhatja meg a különbségekről, ezt megteszik mások, épp erre jó a sárga csillag; szerinte a zsidó lét egyszerűen véletlen, s csak azért zsidó, mert mások annak tartják (koldus és királyfi példája); szerinte nem a zsidókon múlik a másságuk megnyilvánítása. A nővér szerint »*magunkban hordjuk*« a különbséget.; a lány nem tudja elfogadni a véletlen szerepét, szerinte az énazonosság a belső megértés feltétele, ha ez elmarad, a léte válik értelmetlenné és elviselhetetlenné; a főhős elhárítja zsidó származását, a lányt fogadja el zsidóként, vagy más megfelelő.

Kifejti, hogyan vélekedik a lágerből hazatért fiú: 4 pont.

0 pont: Nem vagy rosszul ismerteti a véleményt.

1 pont: A vélemény ismertetése nagyon hiányos.

2 pont: A véleményt felszínesen fejti ki.

3 pont: A véleményt jól, de kevésbé árnyaltan értelmezi.

4 pont: A véleményt jól, árnyaltan, teljességre törekedve értelmezi.

Pl.: A a táborból hazatérő fiú már tudja, hogy az egyénnek vállalnia kell sorsát: becsülettel végig kell mennie az úton, ahogy ő végigélte a zsidó sorsot, habár nem is értette, hogy ez mit jelent. Tudja, hogy zsidónak születni önmagában semmi, de aki megélte a zsidó sorsot, az hazug lesz, ha nem vállalja. Tudja, hogy minden véletlen, de a véletlenekből mi teremtünk sorsot magunknak. Tudja, hogy az elviselhetetlent kell megtanulni elviselni, vagy más megfelelő.

4. szempont: 8 pont.

A főhős életútjának tükrében értelmezi a regény- és a dolgozattímet:

4 pont: Egyik-egyik cím értelmezése 2-2 pont.

0 pont: Nem vagy rosszul értelmezi a címet.

1 pont: A címet jól, de kevésbé árnyaltan értelmezi.

2 pont: A címet árnyaltan és teljességre törekedve értelmezi.

Pl.: A regénycím a választás szabadságának hiányára utal. Kertész a sors fogalmát a sorsválasztás jogával azonosítja, mely magába foglalja a tragédia lehetőségét is. A főhősnek azonban vállalnia kell a sorstalanságot, mert ezáltal kerül újra birtokába sorsának – mi magunk vagyunk a sors, ezt tudatosítva nyerhetjük vissza személyiségünket és identitásunkat, vagy más megfelelő.

Kifejti véleményét a másság és a sors vállalásáról: 4 pont. Egy-egy téma kifejtése 2-2 pont.

0 pont: Nem fejt ki véleményét, ill. közhelyeket fogalmaz meg.

1 pont: A véleménykifejtés elég meggyőző, de kevésbé eredeti.

2 pont: A véleménykifejtés meggyőző, eredetiségre törekvő.

A jelölt véleményét akkor is tiszteletben kell tartani, ha az értékelő tanár netán nem ért egyet vele.

Megjegyzés:

A tárgyi hibákért 0,5–1 pontot vonunk le.

A szerkezetre, a nyelvhelyességre és a helyesíráásra az érettségi követelményrendszer

kritériumai alapján legfeljebb 15 pont adható.

A feladatlap szempontjai a dolgozat szerkezetének egy lehetséges változatát jelentik,

a jelöltnek nem kell feltétlenül követnie a sorrendet.

4.2 NEM MŰVÉSZI SZÖVEG ELEMZÉSE (2. FELADATLAP)

A 2. feladatlap feladatait nehéz lenne egyértelmű feladattípusokba (kiegészítés, magyarázat, igaz/hamis állítás stb.) sorolni, hiszen néha hasonlóságuk ellenére is más jellegű megoldást igényelnek. Ebből kifolyólag egy teljes feladatlap kérdéseit tesszük közzé.

A mellékelt szöveg:

Terézanyu befutott

1. „Mi van, ha itt ragadok végleg, a nyolckerület kisszobában, macinaciban, szemüvegben, állás és pasi nélkül, harmincévesen? – fogalmazza meg legnagyobb félelmét RácZ Zsuzsa az *Állítsátok meg Terézanyut!* című könyve fűlszövegében. A regény Kéki Kata másfél év elszánt állás- és pasikeresésének hiteles története. Régen pipáltak ilyen könyvsikert. A Terézanyu hatodik hete uralja a könyves toplisták első helyét, megelőzve Esterházy Javított kiadását, Catherine Millet vagy Lőrinc L. László új könyvét. Kiadója hetente bocsátja ki az utánnomásokat, most épp a hetediket.

2. – Mennyire egy és ugyanaz Kéki Kata és RácZ Zsuzsa?

– Most mondjam, hogy 58,2 százalékban? Ahogy általában ír az ember, úgy helyettesítem be magam mások történeteibe. Vastagon benne vagyok a barátnőimmel együtt. A különbség csak annyi, hogy nekik már vannak fiúik, sőt némelyiknek gyereke is. Csak én vagyok ilyen kakukk-tojás. Én még mindig nem találtam meg a hozzám illőt.

– **Nincs senkije?**

– Dehogynem, hárommal is járok. Első például Nicolas Cage, második a második, de van harmadik is. Fejben mindig szerelmes vagyok. A valóságban is, de most tényleg nincs senkim.

3. – **Zárkóztott?**

– Csak válogató. Azt mondja, hogy ez öngerjesztő folyamat? Elérhetetlen vagy elképzelt fickók megálmódásához vezet? Nem, mert egyre jobb pasikkal járok. Az ember a kapcsolatok során megtanulja, mire van szüksége. Most csak fejben járok valakivel, de ha konkrétan is járok majd, az csak jobb lehet, mint az előző, sőt, lehet, hogy ő lesz az igazi, mert mindenki hozzátett, hozzátesz valamit.

– **Milyen az ideálja?**

– Legyen humorérzéke, mert anélkül megdöglök, legyen okos is, szeressen élni. Mert aki szereti magát, az más is képes szeretni. Aki jól érzi magát a bőrében, az másnak is tud örülni.

4. – **Úgy skatulyázzák be, mint a magyar Bridget Jonest.**

– Ha kell, lehetek az is, de a szomszéd lány is. Tudja, hányan vannak ma Magyarországon úgy, mint én? A könyv megjelenése óta tömegével kapom az sms-eket, leveleket, hogy mennyire magukra ismertek a problémáimban, hogy ez mennyire így van, mennyire tükrözi az enyémet az ő életüket...

– **Nem lehangoló a sok magányos ember vallomása?**

– Aki levelet ír, már tud nevetni, túllát önmagán. S ha vállalja magát, az már egyfajta közösségbe visz. Az pedig biztonságot ad sokunknak, hogy vagyunk még jónéhányan ilyen szerencsétlenek.

5. – **Most sikeres nő lett. A bestseller pedig jó bevétel.**

– A siker tök jó. Ettől csak annyi változik, hogy jobban érzem magam. Azt gondolom, érek valamit. Ugyanolyan lehetek, mint voltam, csak fel-szabadultabb. Megélni a könyv honoráriumából nem fogok. Egyelőre két álmom van: elköltözni a málló falú nyolcker gettójából. Még nem tudom pontosan, de lehetőleg vidéken, egy kis kertben szeretnék élni, mondjuk a Balaton-felvidéken. A másik a munka. Tíz év után 2000-ben kiszaladt alólam a Magyar Rádió és a közösség, amiben szerettem dolgozni. Leépítések mindig vannak. Azóta mi vagyok? Pályaelhagyó, álláskereső? Persze alkalmi munkáim mindig vannak. Csak hivatásom nincs. Az újságírás az életem és vérem. Ezzel szemben fordítok, reklám- és marketingbrosúrák szövegét írom. Mit mondjak, nem inspiráló jellegű. És ki tud közösség nélkül dolgozni? Én nem. Hasznos akarok lenni, nemcsak pénzt keresni.

6. – **Az újság olvasóinak tartozunk a Terézanyu magyarázatával.**

– Négy évvel ezelőtt írtam már egy riportkönyvet, *Kábítószeret* címmel. A saját drogfüggő öcsém motivált. Azért írtam, hogy valamit tegyek érte. Ehhez persze meg kellett ismernem ezt a szubkultúrát. Baráti társasággal, akik végignézték a küzdelmet, ki is dolgoztuk a drogmegelőző Élménymozgalm gondolatát, s a programot. Van egy alapítványunk. Az öcsém különben azon kevesek közé tartozik, akik kimásztak a pokolból. A gyógyulásról szól a karácsonykor megjelenő második kötet. Azt hiszem, ez renthagyó lesz, hiszen a drog-irodalomban a *csak odáig* és a *benne* az érdekes. Ám a regény Kéki Katája különben már egész másfajta Terézanyu. Minden szembejövő férfi lelki terhét a vállára veszi.

Vas Népe, 2002. augusztus 11., Sipka Tamás nyomán

Olvassa el figyelmesen a mellékelt szöveget, majd oldja meg az alábbi feladatokat! Kérjük, ügyeljen a helyesírássra! A H betűvel jelölt feladatokban azt is értékeljük. Eredményes munkát kívánunk!

1. Határozza meg a szöveg műfaját!

(1 pont)

2. Válassza ki a felsoroltak közül a műfaj 3 jellemzőjét, s karikázza be betűjelüket!

- A két ember beszélgetésének megjelenítése újságírói eszközökkel
- B a szépirodalom irányába mutat (novellisztikus)
- C stíluskeveredés
- D információk közreadása
- E események, történések közreadása
- F egy konfliktus köré szerveződik

(3 pont)

3. Melyik jelentés tulajdonítható *leginkább* a szöveg címének? Karikázza be a helyes válasz előtti betűjelet!

- A A regény hősnője népszerű lett.
- B A regény népszerű lett.
- C Teréz anyu közismert lett.
- D Az író híres lett.

(1 pont)

4. Mi bizonyítja *leginkább* a könyv sikerét? Két dolgot említsen!

(2 pont)

5. Miért kedvelik az olvasók a regényt?

(1 pont)

6. Igazak-e a következő állítások? Írja a vonalra a megfelelő betűjelet! (I=igaz, H=hamis)

- a) Jelen pillanatban Kéki Katának három barátja is van. _____
- b) Rácz Zsuzsa eléggé kilóg a barátnői sorából. _____
- c) A regényért kapott pénzből nem lehet nagy lábon élni. _____
- d) A szerző hivatásának érzi a fordítást és a reklámkönyvek írását. _____
- e) Rácz Zsuzsa előző könyvének az a témája, hogyan szabadult meg öccse a kábítószer rabságából. _____
- f) A kábítószerokról szóló könyvekben általában a függőségről és a gyógyulásról olvashatunk. _____

(6 pont)

7. Sorolja fel Rácz Zsuzsa férfieszményének 3 tulajdonságát!

(3 pont)

8. Húzza alá az író *leghőbb* vágyait (2)!

családalapítás, hírnév, kertés ház, újságírás, házasságkötés, drogosok segítése

(2 pont)

9. Írja a vonalra a Terézanyu szinonimáját:

– az 1. rész utolsó előtti mondatának megfelelően! _____

– a 6. rész utolsó előtti mondatának megfelelően! _____

(2 pont)

10. Írja ki az utolsó részből azt a mondatot, amely azt sugallja, hogy a Terézanyu név a Teréz anya alapján születhetett!

(1 pont)

11. Írjon ki a 3. és az 5. részből 3 *példát* (szavakat, szó szerkezeteket) az író válaszaiban fellelhető nem köznyelvi stílus jegyei közül, majd írja a vonalra a köznyelvi formát is!

a szövegbeli változat:

köznyelvi változata:

(6 pont)

12. Írja ki az 1. és az 5. részből az alábbi jelentéseknek megfelelő idegen szavakat!

divatos könyvújdonság: _____

népszerűségi sorrend: _____

(2 pont)

13. Melyik nyelvből kerülhettek nyelvünkbe az előző feladat idegen szavai?

(1 pont)

14. A 12. feladat idegen szavai közül melyik illik *kevésbé* nyelvünk rendszerébe? Válaszát indokolja meg!

(2 pont)

15. Melyik jelentésében szerepel az 1. rész *pipál* igéje? Karikázza be a helyes válasz előtti betűt!

A elsődleges (konkrét) B másodlagos (átvitt)

(1 pont)

16. Helyettesítse egy más szóval az aláhúzottat!

Fejben mindig szerelmes vagyok. _____

Én még mindig nem találtam meg a hozzám illőt. _____

Úgy skatulyázzák be, mint a magyar Bridget Jonest. _____

(3 pont)

17. Fejezze ki a következő mondatok tartalmát 1-1 más mondattal!

H

Az öcsém kimászott a pokolból.

Kiszaladt alólam a Magyar Rádió.

(4 pont)

18. Írja be a táblázatba, hogyan ejtjük a következő szavak aláhúzott hangkapcsolatait, majd nevezze meg a mássalhangzótorvényt!

szó	ejtés	mássalhangzótorvény
külön <u>bség</u>		
tud <u>ja</u>		
tanul <u>ja</u>		

(3 pont)

19. Ónodi Eszternek, a fiatal magyar színésznőnek a könyvről szóló első benyomásait hibásan közöltük. Javítsa ki a helyesírási hibákat!

2002 április 26. Fél három. Futás előtt bele olvasok Zsuzsa könyvébe. Csak, hogy mégis mi ez... Hát ez örület! Együtt jártunk angolszakra és én nem tudtam, hogy milyen humora van. (Most már nem megyek futni, majd hasizmozok.) Fél hat.

Segítség! Nem birom letenni, pedig este előadásom van! Állítsátok meg Terézanyut!

(6 pont)

20. Írja a vonalra, milyen szófajú a 4. rész első válaszmondatában szereplő *szomszéd* szó! Nevezze meg a másik lehetséges szófaji értékét, majd alkosson ezzel a szófaji értékkel egy mondatot!

szófaj: _____

a másik szófaji érték: _____

a mondat: _____ **H**

(3 pont)

21. Keressen a 3. részből 1-1 példát az alábbi szófajokra!

időt kifejező határozószó: _____

befejezett melléknévi igenév: _____

(2 pont)

22. Bontsa elemeire a tanult módon az alábbi két szóalakot! Írja a morfémák fölé a megfelelő betűjelet! T=szótő, K=képző, J=jel, R=rag

p r o b l é m á i m b a n

m e g j e l e n é s e

(4 pont)

23. a) Írja az 1. rész 3 *igekötős igealakját* a táblázat megfelelő rovatába!

kijelentő módú	felszólító módú

- b) Tegye az a) feladat kijelentő módú igealakját/alakjait felszólító módba!

(5 pont)

24. Írja a vonalra a *küzdelem* szóalak alapszavát, majd egészítse ki a mondatokat a megfelelő származékokkal!

alapszó _____

Az életéért _____ még a dohányzásról is lemondott.

Csak az _____ a jobb jegyért, aki a dolgozatot már sikeresen megírta.

A birkózás két _____ fél közvetlen harcán alapuló sportág.

(4 pont)

25. Keresse meg a szó szerkezetek jelentését! Párosítsa a számokhoz a megfelelő betűt!

_____ 1. vállára vesz

A elhatároz és ragaszkodik hozzá

_____ 2. számba vesz

B felelősséget vállal valamiért

_____ 3. magára vesz

C gondolkodik rajta

_____ 4. fejébe vesz

D elvállal valamit

_____ 5. fontolóra vesz

E megszámol, felmér valamit

(5 pont)

26. Írja ki a 6. részből az alábbi szavak ellentétes jelentésű párját!

sokak _____

ugyanolyan _____

szokványos _____

(3 pont)

27. Elemezze az alábbi egyszerű mondatot!

A Terézanyu hat hete uralja a könyves toplisták első helyét.

(8 pont)

28. Készítse el az elemzett mondat ágrajzát!

(4 pont)

29. Állapítsa meg a következő alárendelő összetett mondatok fajtáját!

Mi van, ha itt ragadok végleg? _____

A különbség csak annyi, hogy nekik már vannak fiúik. _____

(2 pont)

30. Határozza meg az alábbi többszörösen összetett mondat tagmondatai közötti viszonyt! Készítse el a mondat ábráját is!

Legyen humorérzéke, mert anélkül megdöglök, legyen okos is, szeressen is.

(7 pont)

31. a) Állapítsa meg, milyen viszony van a 3. rész második válaszában az 1. és a 2. mondat között?

_____, _____

b) Írja ki a viszonyra utaló grammatikai kapcsolóelemet!

(3 pont)

32. Válasszon **egy**et az alábbi két feladat közül!

H

a) Készítsen egy kb. 100 szóból álló ismertetést (kedvcsinálót) az iskolaújság számára legkedvesebb olvasmányáról vagy filmjéről!

b) Készítsen osztálytársainak egy kb. 100 szóból álló felszólalást a kábítószerek veszélyeiről!

(20 pont)

Megoldás és pontozás

1. interjú	1
2. A, C, E <i>vagy</i> D	3
3. B	1
4. hatodik hete a legolvasottabb könyv hetedik utánnomás <i>vagy</i> rengeteg levél, sms	1 1
5. az emberek magukra ismernek benne	1
6. H, I, I, H, H, H	6
7. van humorérzéke okos szeret élni jól érzi magát a bőrében tud örülni Hármat ír ki, egy-egy példa 1 pont.	3
8. kertés ház	1
újságírás Minden rossz aláhúzásért 1 pontot levonunk a 0-ig.	1
9. könyv <i>vagy</i> Kéki Kata ember <i>vagy</i> hős <i>vagy</i> szereplő (ilyen tulajdonságú)	1 1
10. Minden szembejövő férfi lelki terhét a vállára veszi.	1
11. fickó: férfi pasi: fiú, férfi megdöglök: meghalok tök jó: nagyon jó, isteni nyolcker: nyolcadik kerület Hármat ír ki, egy-egy példa 1 pont, a köznyelvi változat 1-1 pont.	6
12. bestseller	1
toplista	1
13. az angolból	1
14. bestseller	1
az írásmód ezt tükrözi <i>vagy</i> van magyar megfelelője	1
15. B	1
16. gondolatban	1
valót <i>vagy</i> más <i>megfelelő</i>	1
sorolják be <i>vagy</i> más <i>megfelelő</i>	1
17. Az öcsém meggyógyult. Elvesztettem az állásomat a Magyar Rádiónál. Tartalom: 1-1 pont, helyesírás 1-1 pont mondatonként.	2 2
18. mb – képzés helye szerinti részleges hasonulás	1
ggy – összeolvadás	1
jj – írásban jelöletlen teljes hasonulás	1
19. 2002.	1
beleolvasok	1
együtt	1
angol szakra	1
... szakra, és...	1
bírom	1
Minden hibás javításért 1 pontot levonunk. Kivéve: Csakhogy, mégis mi ez?..., ...előadásom van.	

20. melléknév 1
 főnév 1
 mondat: pl. A szomszédom a tengerre utazott. 1
 Csak a megfelelő helyesírású mondatra adható 1 pont.

21. most vagy majd 1
 zárkózott vagy elképzelt 1

22. T J J R T T K J 4
 probléma/i/m/ban megjelenés/e
 Minden 2 jó megoldás 1 pont

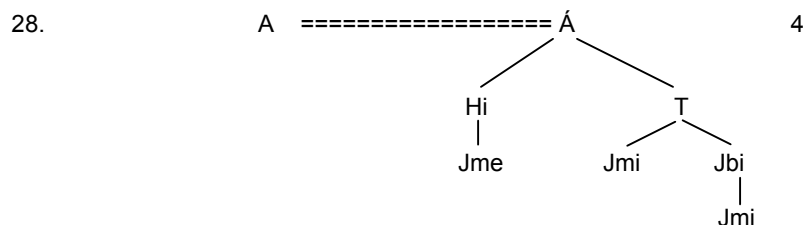
23. a) kijelentő módú igék: fogalmazza meg, bocsátja ki 2
 felszólító módú ige: állítsátok meg! 1
 b) A kijelentő módúak felszólító módban: fogalmazza meg, 2
 bocsássa ki 2

24. küzd 1
 küzdve vagy küzdő 1
 küzdhet vagy küzd 1
 küzdő(fél) 1

25. 1 B, 2 E, 3 D, 4 A, 5 C 5

26. kevesek 1
 másfajta 1
 rendhagyó vagy érdekes 1

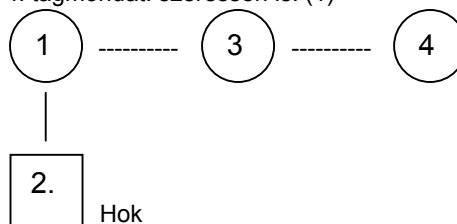
27. (A) Terézanyu: alany 8
 hat: mennyiségjelző
 hete: időhatározó
 uralja: állítmány
 könyves: minőségjelző
 toplisták: birtokos jelző
 első: minőségjelző (kijelölő)
 helyét: tárgy
 Mondatrészenként 1 pont.

Szintenként 1 pont.

29. időhatározói, állítmányi 2

30. 7
 1. tagmondat: Legyen humorérzéke, (1)
 2. tagmondat: mert anélkül megdöglök, (1)
 3. tagmondat: legyen okos is, (1)
 4. tagmondat: szeressen is. (1)

Egy-egy viszony 1-1 pont.

31. mellérendelő, magyarázó utótagú vagy alárendelő, okhatározói 3
 mert

tartalom: 6 pont

- logikus érvelés,
- figyelemfelkeltő gondolatok,
- teljességre törekvés;

nyelvhelyesség: 7 pont

- pontos, világos fogalmazás,
- a köznyelvi normatív változatokra való törekvés,
- jó helyesírás;

stílus: 4 pont

- közvetlen és szellemes,
- a műfajnak megfelelő hangnem;

szerkezet: 3 pont

- a szerkezeti egységek jelölése,
- arányosság a mondanivaló elrendezésében

4.3 SZÓBELI VIZSGA

1. minta

Shakespeare: Romeo és Júlia (részlet)
2. felvonás, 2. szín

Júlia

Ó, Romeo, mért vagy te Romeo?
Tagadd meg atyád és dobd el neved!
S ha nem teszed: csak esküdj kedvesemmé –
S majd én nem leszek Capulet tovább!

Romeo

Hallgassak még? Vagy feleljek neki?

Júlia

Csak neved ellenségem, nem magad.
S te önmagad vagy és nem Montague.
Mi Montague? Se kéz, se láb, se kar,
Se arc, se test... Ó, válassz más nevet!
Eh, mi a név? Mit rózsának hívunk,
Bárhogy nevezzük, éppoly illatos.
Ha Romeót nem hívják Romeónak,
Szakasztott ily tökéletes marad
Akármilyen néven... Dobd el hát neved!
És egy élettelen szóért cserébe –
Tiéd az életem!

Kérdések:

1. Hangos olvasás
2. Ismertesse a szerelmi tragédia humanista értékeit!
3. Állapítsa meg a szöveg témahálóját! Jelölje meg a mondatok azon szavait, amelyek ugyanarra a valóságelemre vonatkoznak!

A lányok kimentek a parkba. Egyikük sem gondolta, hogy ilyen jó idő lesz. Valaki elkiáltotta magát közülük. Gyertek ide! Mind odafutottak, és valamennyien látták, hogy egy eldobott gyönyörű virágcsokor hever az egyik pad alatt. Örültek neki. Az egyik lány táncolni kezdett vele, a többiek pedig ritmust tapsoltak a tánchoz.

2. minta

Arany János: Szondi két apródja (részlet)

Felhőbe hanyatlik a drégeli rom,
Rá visszasüt a nap, ádáz tusa napja;
Szemközt vele nyájas, szép, zöld hegyorom,
Tetején lobogós kopja.

Két fiú térdel, kezökben a lant,
A kopja tövén, mintha volna feszület.
Zsibongva hadával a völgyben alant
Ali győzelem-ünnepet ület.

"Mért nem jön a Szondi két dalnoka, mért?
Bülbül-szavú rózsák két mennyei bokra?
Hadd fűzne dalokból gyöngysorba füzért,
Odaillót egy huri nyakra!"

Kérdések:

1. Hangos olvasás
2. A Szondi két apródja című ballada a hűség és a hősiesség balladája. Bizonyítsa ezt!
3. Jellemezze Kosztolányi Édes Anna c. regényének érték- és érdekemebereit!

5. A KÜLÖNLEGES BÁNÁSMÓDOT IGÉNYLŐ JELÖLTEK

Az érettségi vizsgáról szóló törvény 4. szakasza kimondja, hogy a jelöltek egyenlő feltételek közt tesznek érettségi vizsgát. A különleges bánásmódot igénylő jelöltek részére, akiket végzés alapján irányítottak a képzési programokba, indokolt esetekben pedig más jelöltek számára is (sérülés, betegség), tekintettel hiányosságuk, korlátaik, zavaruk fajtájára és fokára, módosítani kell az érettségi vizsga végzésének és tudásuk értékelésének módját.

A következő módosítások lehetségesek:

1. az érettségi vizsga két részben, két egymást követő időszakban való teljesítése;
2. az érettségi vizsga idejének meghosszabbítása, beleértve a szünetek hosszabbítását is, illetve több rövidebb szünet beiktatását;
3. a vizsgaanyag formájának módosítása (pl. Braille-írás; nagyítás, ha a kérdések fordítása nem lehetséges; a vizsgaanyag beírása lemezre)
4. külön helyiség;
5. módosított munkakörülmények (világítás, emelés lehetősége...);
6. speciális segédeszközök (Braille-írógép, megfelelő írószerek, fóliák domború rajz készítéséhez);
7. vizsga más személy segítségével (aki pl. az írásban vagy olvasásban segít);
8. számítógép használata;
9. módosított szóbeli vizsga és hallás utáni értést mérő vizsga (felmentés, szájról olvasás, jelnyelvre való fordítás);
10. az érettségi vizsga gyakorlati részének módosítása (pl. a szemináriumi dolgozatok, gyakorlatok módosított teljesítése);
11. az értékelés módosítása (pl. azokat a hibákat, amelyek a jelölt zavarából erednek, nem tekintjük hibának; az értékeléskor a külső értékelők együttműködnek a különleges bánásmódot igénylő jelöltekkel való kommunikáció szakembereivel).

6. IRODALOMJEGYZÉK

Az általános érettségi vizsgára való felkészülésben a jelöltek a Szlovén Köztársaság Közoktatási Szaktanácsa által jóváhagyott tankönyveket és taneszközöket használják. A jóváhagyott tankönyvek és taneszközök jegyzéke a Középiskolai tankönyvkatalógusban található, amely a Szlovén Köztársaság Oktatási Intézete honlapján www.zrss.si olvasható.

Matúra-sorozat (kötelező olvasmányok), Ikon Kiadó

Középiskolai kötelező olvasmányok elemzése
Corvina Kiadó, Budapest, 1997

Középiskolai irodalmi lexikon
Corvina Kiadó, Budapest, 1994

Érettségi témakörök, tételek / Magyar nyelv

Érettségi témakörök, tételek / Magyar nyelv / 500 gyakorlat megoldásokkal

Érettségi témakörök, tételek / Magyar irodalom
Corvina Kiadó, Budapest, 1997

Irodalom írásbeli érettségi, A fogalmazás technikája
Corvina Kiadó, Budapest, 1996

Készüljünk az érettségire! Irodalom
Calibra Könyvek, Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 2000

Készüljünk az érettségire! Magyar nyelvtan
Calibra Könyvek, Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 2000

A magyar helyesírás szabályai, 12. kiadás
Akadémiai Kiadó, Budapest, 1999

Magyar helyesírási szótár
Akadémiai Kiadó, Budapest, 1999

Magyar értelmező kéziszótár
Akadémiai Kiadó, Budapest, 2000